

# Kolektivně proti kapitálu/Mouvement Communiste

dodatek k bulletinu 22

10. března 2022

## Ukrajina: vývoj situace a několik teoretických poznámek

Předchozí text k situaci v Ukrajině byl psaný v žáru okamžiku, vyšel 27. února. Věděli jsme, že hrozí riziko, že ho rychlý vývoj událostí překoná. Proto vydáváme jeho doplnění, v němž připomínáme některé zásadní body a přinášíme pár poznámek k vývoji situace.

### Co je to válka?

Válka je pokračováním míru kapitálu a obráceně. „Válka je pouze pokračování politiky jinými prostředky,“ říká známý citát Carla von Clausewitze.<sup>1</sup> Válka reaguje na dva jasné požadavky.

**Prvním** je kompenzovat rozdíl v produktivitě společenské práce ve srovnání s jinými zeměmi a geografickými oblastmi, rozdíl, který produkuje konkurenční pohyb kapitálu v jeho celku. Toho lze docílit dvěma způsoby: podporou akumulace kapitálu skrze válečné výdaje a skrze zničení výrobní kapacity nepřítel.

**Druhým požadavkem** je posílit státní sevření, kontrolu populace na svém území skrze vlasteneckou agitaci a militarizaci občanské společnosti a znovu vyvážit politické a vojenské mocenské vztahy s nepřáteli a jejich spojenci. Válka přepisuje mapu světového trhu, redistribuuje hodnotu, vytváří a ruší spojení mezi zeměmi. Obecně připadá zahajování současných válek (nepřetmá se s imperialistickými výpravami, jako byly války v Iráku a Afghánistánu) na státy, které jsou slabší, jako tomu bylo v případě Německa v roce 1939 nebo Ruska dnes.

Součástí tohoto rámce je i ruská koloniální výprava v Ukrajině. Její globální rozměr nicméně zůstává, pro tento okamžik, omezený. Kreml naakumuloval dostatek platebních prostředků, aby mu vydržely na několikaměsíční vojenskou operaci velkého rozsahu, ovšem takovou, která si nebude vyžadovat

transformaci celé ruské ekonomiky na válečnou. Přímá cena agrese v Ukrajině se odhaduje, podle zdroje z Pentagonu, který cituje list Asia Times,<sup>2</sup> na méně než 500 milionů dolarů denně. Pokud se ruskému státu podaří zlomit odhodlání ukrajinského obyvatelstva v několika málo měsících, potom devizové rezervy, které si Rusko naakumulovalo a které jsou stále dostupné i po západních sankcích (téměř 200 miliard dolarů, z čehož tvoří dvě třetiny zlato), více než stačí k tomu, aby válečné úsilí pokryly. Slovenský think tank Globsec<sup>3</sup> odhaduje, že válka sníží HDP Ruska o 0,7 procenta v roce 2022, o jedno procento v roce 2023 i v roce 2024.<sup>4</sup> Tyto odhady zůstávají samozřejmě otevřené a nejisté, protože vše záleží zase jednou na vývoji válečného stavu.

### Co chce Kreml?

Válka v Ukrajině má několik cílů, žádný však není bezprostředně ekonomické povahy. V tomto smyslu proto označujeme podnik na podrobení Ukrajiny jako kolonialismus.

**Jeho prvním cílem** je potvrzení Ruska jako světové vojenské mocnosti. Tento cíl ruský režim odhodlaně sledoval prakticky hned od pádu SSSR v roce 1991. Seznam předchozích ruských vojenských výprav je dlouhý.<sup>5</sup>

**Druhým cílem** je stabilizovat a posílit státní kontrolu nad ruskou občanskou společností a individuálními kapitály země. Ruský stát čelí opakujícím se protestům a tu a tam stávkám. Jeho výrobní základna není tak pevná jako jeho vojenská síla. Ve zkratce: je to

<sup>1</sup> Carl von Clausewitz: O válce

<sup>2</sup> <https://asiatimes.com/2022/03/russias-low-cost-war-can-endure-western-sanctions/>

<sup>3</sup> <https://www.globsec.org/news-tag/ukraine-essential/>

<sup>4</sup> <https://www.globsec.org/news/ukraine-the-costs-of-war-russia-faces-crippling-sanctions-as-conflict-expenses-mount/>

<sup>5</sup> Pro pohled na Putinovu zahraniční politiku viz Institute for the Study of War: [https://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report\\_The%20Kremlin%27s%20Worldview\\_March%202019.pdf](https://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report_The%20Kremlin%27s%20Worldview_March%202019.pdf)

vojenský obr a ekonomický trpaslík, čtvrtina jeho HDP pochází z těžby fosilních paliv, jejichž exporty poskytují 40 procent daňových příjmů a představují celou polovinu celkových vývozu země. Kreml je svědkem eroze konsensu ve velkých městech, jak ukázaly nedávné volby v Moskvě. Poté, co z nich stát vyloučil v roce 2019 soudní cestou kandidáty demokratické opozice, šly protestní hlasy za komunistickou stranou, opozicí Jeho veličenstva Putina, která se stala první stranou v hlavním městě. Kandidáti Putinovy strany nezískali většinu hlasů ani v jednom volebním obvodu, přičemž v roce 2014 shráblí absolutní většinu v šestnácti. Zuřivá represe demokratické opozice je dalším signálem.

**Třetím důvodem** je přezbrojení západních a jižních hranic v přípravě na možný globální konflikt.

**Čtvrtým cílem** je posunutí těžiště ruské ekonomické formace na východ. Ekonomické a diplomatické sbližování s Čínou to prokazuje. Ruská invaze do Ukrajiny je následkem slabosti ruské ekonomiky (ruské HDP je víceméně ekvivalentem HDP zemí Beneluxu),<sup>6</sup> která neuspěla v souboji produktivity práce v evropské ekonomické oblasti, která představuje její hlavní zahraniční trh (41,3 procenta ruských vývozu, 34,2 procenta importů v roce 2019).<sup>7</sup> V krátkodobém/střednědobém horizontu čelí Rusko strategickému přeorientování se evropského energetického sektoru (dekarbonizace energetických zdrojů, a tedy snížení používání fosilních paliv, plynu a ropy). Není proto nemožné, že faktorem kremelského rozhodnutí napadnout Ukrajinu byly i plány na internalizaci energetických zdrojů obsažené v „přechodném plánu“ „NextGenerationEU“.<sup>8</sup> V tomto kontextu je válka v Ukrajině, která v mírné intenzitě probíhá již téměř deset let, pouze součástí obecného kremelského plánu, snad dokonce pouze druhořadou součástí.

Za svou prioritu si Rusko vytýčilo, že se jak ekonomicky, tak geopoliticky přesune více směrem na východ a k Číně. Kapitalismus se v Rusku rozvíjel po pádu stalinistického imperialismu akumulací kapitálu skrze export minerálních nerostných surovin, uhlovodíků, obilnin a výrobků první přeměny fosilních surovin (základní chemický průmysl, v podstatě hnojiva) do evropských zemí a Severní Ameriky. Nový

režim otevřel stavidla „západnímu“ kapitálu, aby natekl do jeho výrobního aparátu. „Západní“ společnosti a finanční instituce mají podíly ve všech velkých ruských nevojenských vývozních firmách. Kreml rovněž povzbuzoval příchod přímých zahraničních investic do několika sektorů, především do spotřebitelského trvanlivého i netrvanlivého zboží, stejně jako podporoval multiplikaci obchodních a technologických partnerství. Válka v Ukrajině, které krátce předtím předcházelo podepsání spojeneckví s Pekingem a jejíž prvky jsme detailněji přiblížili v prvním textu, pravděpodobně hluboce změní ruskou účast na světovém trhu. Rovněž zuřivá reakce Spojených států znamená bod, z něhož není návratu. Prozatím je nicméně obtížné načrtávat přesnější obrázek, pro to budeme muset sledovat vývoj ozbrojeného konfliktu. Navzdory nesmyslům, které čteme tam či onde, ruská exekutiva vzala konec ruského modelu kapitalistického rozvoje v úvahu a po několik let pracovala na tom, aby definovala alternativní model.

## Co chce Ukrajina?

Ukrajinský stát se zhroutil v deseti dnech, budeme-li shovívaví, dokonce ještě předtím, než Rusko nasadilo svou plnou palební sílu. Armáda (loďstvo a letectvo je již dlouho mimo dohled) není schopná čelit nepříteli v bitvách velkého rozsahu. Několikadenní přítomnost dlouhého konvoje ruských obrněných vozidel nějakých šedesát kilometrů od Kyjeva, aniž by byl jakýmkoli způsobem napadán, je toho dokladem. Armáda se systematicky stahuje do městských center, spoléhá na lidový odpor, bez něhož by stát již kapituloval. Tento stav není možné vysvětlit rozdílem v palebné síle. Západní novináři neviděli po deseti dnech boje žádné významné vojenské operace. Jisté je, že Ukrajina, byť je ve válce téměř deset let, neudělala nic pro to, aby své letecké a lodní síly posílila. Ukrajinská armáda vyrostla ze 130 tisíc na 209 tisíc mužů, plus 900 tisíc rezervistů. Vojenské výdaje se podle Světové banky do roku 2020 zdvojnásobily, na šest miliard dolarů. K této částce je třeba dodat přibližně 14 miliard dolarů, které v letech 2014 až 2020 poskytlo NATO (včetně 2,5 miliardy dolarů od Spojených států). Navzdory oněm obrovským výlohám zůstaly ukrajinské ozbrojené síly velmi slabé v oblasti logistiky, vojenského letectví a loďstva. Ukrajina má 11 tisíc námořníků, Rusko 150 tisíc. Ukrajinský stát je od svého založení velmi slabý,

<sup>6</sup> V roce 2020 to bylo 1 501 miliard dolarů pro Benelux, 1 483 miliard dolarů pro Rusko.

<sup>7</sup>

[https://www.wto.org/english/res\\_e/statis\\_e/wts2019\\_e/wts2019\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2019_e/wts2019_e.pdf)

<sup>8</sup> [https://europa.eu/next-generation-eu/index\\_cs](https://europa.eu/next-generation-eu/index_cs)

s nestabilní exekutivou, neefektivní a prostoupenou korupcí. Armáda je navíc dědičkou staré ruské, jistě tak jednala jako brzda jakéhokoli restrukturalizačního projektu. Nejvyšší management kyjevské armády se skládá z generálů vycvičených v bývalém Sovětském svazu. Přípravy na válku scházely rovněž v oblasti logistiky (potraviny, energie, zdravotnické potřeby atd.). Ozbrojování lidu, jímž se Zelenskyj tak chlubí, nepostupovalo nijak efektivně, kromě rozdávání kalašnikovů. Výcvik civilních dobrovolníků začal až po začátku operací. Osobní kuráž, kterou prokázal Zelenskyj a někteří členové jeho úzkého kruhu, nemůže zastřít kolaps ukrajinské státní mašinerie. Vojenské vítězství Ruska je jen otázkou času. V tomto kontextu, který si kyjevská exekutiva dobře uvědomuje, je pro ni jediným možným východiskem akceptovat ještě nepříznivější rozdělení země (a rozdělení bylo vepsáno již do Minských dohod z roku 2014); zřeknutí se členství v NATO (což Putinovi garantoval Macron a Scholz před vypuknutím válečného stavu) a de facto demilitarizaci země. Politicky se naopak Kyjev snaží změnit válečnou prohru v domácí politické vítězství. Vlastenectví, které populace prokazuje, je krokem tímto směrem. Probíhající konflikt působí jako katalyzátor a stavební prvek opravdového zrození ukrajinského národa. Stát z něj vyroste posílený, o lavině finanční pomoci, která může proudit ve jménu rekonstrukce země ze západu, nemluvě.

## Co chce západ?

Západ postupuje rozptýleně, navzdory jednotné gestikulaci. Západní státy mají společných několik cílů: vyhnout se ozbrojené konfrontaci s Ruskem; vyhnout se destabilizaci světového trhu s uhlovodíky a obilím; zabránit Ukrajině ve vstupu do NATO (i když o tom bylo Spojené království a Spojené státy před válkou ochotnější mluvit).

<sup>9</sup> „S ohledem na současné tržní ceny se vývozní hodnota ruského plynu dováženého do EU rovná 400 milionům dolarů za den. Celkové příjmy z vývozu surové ropy a rafinovaných produktů čítají kolem 700 milionů dolarů denně.“ Od začátku války EU zvýšila své nákupy ruského plynu trojnásobně (36 gigawatt za hodinu na konci února). Spojené státy z Ruska dál dovážejí osm procent své ropné spotřeby. S tím, jak se ceny plynu zvedly pětinašobně a ceny surové ropy dvojnásobně, je financování ruského rozpočtu v pořádku. „Příjmy z daní spojených s ropou a zemním plynem a z exportních tarifů tvořily v lednu letošního roku 45 procent ruského federálního rozpočtu. (...) Podle IEA (Mezinárodní energetické agentury) dosud zasáhly ruské ropné exporty jen malá vychýlení, vývoz plynu nebyl zasažen nijak. S

Nejednota panuje na třech rovinách.

**Na diplomatické úrovni:** Macron a Scholz mluví s Moskvou, která bombarduje Ukrajinu, zatímco Biden a Johnson vylučují jakékoli hovory před příměřím.

**Na ekonomické úrovni:** přijaté „sankce“ zastihly členy EU rozdělené ohledně embarga na ruský plyn,<sup>9</sup> ohledně vyloučení všech ruských bank ze Swift, dodávek ofenzivních zbraní (Polsko, Slovensko, Rumunsko a Bulharsko zvažovaly dodávku bojových letadel) i obranných (Itálie vybavení původně slíbila, poté se však závazek rozplynul v nejasnosti, USA a Británie byly nejrychlejší, Německo a Francie otálely). V dlouhodobém horizontu je pravděpodobnější, že větší dopady než ony „sankce“ bude mít fakt, že agentury S&P, Moody's a Fitch snížily rating ruskému státnímu dluhu. Od této chvíle tyto tři finanční instituce explicitně mluví o nebezpečí nesplácení.

**A konečně na politické úrovni:** pouze země JEF (Joint Expeditionary Force) požadují naprosté stažení ruských vojsk.

## Co chce obyvatelstvo Ukrajiny?

Vzdoruje vetřelci. A to je více než normální, pochopitelná reakce. Obrana měst a vesnic je především obranou životních podmínek obyvatel proti jejich dramatickému zhoršení, k němuž válka vede. Svoboda demokratického režimu je v očích obyvatel lepší než vojenská okupace. Odpor v jeho nejširším smyslu je tak třeba vidět jako ozbrojené demokratické hnutí. Největším pojivem a hlavním limitem onoho hnutí je vlastenectví. Uvnitř hnutí odporu navíc působí, beztravně a s rostoucí popularitou, extrémně pravicové paramilitární jednotky, své bojové schopnosti již prokázaly v Donbasu. Forma odporu je bohužel znečištěna vlastenectvím. Stejně jako v Paříži v době Pařížské komuny je základní myšlenkou bránit statickým způsobem teritorium. Výsledkem je, že se

tím, jak od začátku invaze vystoupaly ceny ropy Brent ze zhruba 90 dolarů za barel na asi 110 dolarů (koncem roku 2021 to bylo 80 dolarů), proudí do Ruska spousta peněz. Pokud existuje sleva na surovou ropu z Uralu, je menší než růst ropných cen, ruští exportéři jsou finančně stále nahoře. Během minulého měsíce se denní hodnota ruských ropných vývozu zvýšila o zhruba 100 milionů dolarů (...) V lednu 2022 bylo ruské obchodní saldo ve výši plus 19 miliard dolarů, což bylo o 50 procent víc, než je pro leden typické (po většinu let byl měsíční přebytek 9 až 12 miliard dolarů.“ Project Syndicate, 4. března 2022 <https://www.project-syndicate.org/commentary/full-and-immediate-boycott-of-russian-oil-and-gas-by-oleg-ustenko-2022-03>

namísto organizování vysoce mobilních skupin schopných útočit na nepřítelovy logistické struktury a obtěžovat jeho jednotky kopají zákopy a probíhají přípravy na frontální válku.<sup>10</sup> Tím, že síly odporu akceptovaly formu boje, kterou na ně uvalil ruský nepřítel (opevnění se a teritoriální obrana), míří na jatka, protože se vzdávají jediné možnosti, která pro ně zůstává „otevřená“: mobilní, obtěžující gerilové války. Iluze, že ukrajinský odpor může díky své (nepopíratelné!) odvaze a (velmi opravdovému) vlastenectví konkurovat těžce vyzbrojené profesionální armádě, zastavit ji a vytláčit, směřuje za absence intervence vnějšího spojence (NATO nebo jiného), a ona absence je vyhlášená i praktikovaná, ke katastrofálnímu následku.

## A komunisté?

První povinností komunistů je všemi dostupnými prostředky, ty jsou však dnes velmi slabé, podporovat ozbrojené demokratické hnutí, aby se emancipovalo od symbolického poručnictví zkolabovaného ukrajinského státu. Snažit se obracet na proletářskou složku onoho hnutí, velmi velkou většinu mezi dobrovolníky včetně těch, kteří se do země vrátili z práce v zahraničí, aby svůj odpor ukotvila k obraně vlastních zájmů proti svému státu i šéfům, kteří při první příležitosti rychle převléknou kabáty. Zaznamenalo se, že takzvaní ukrajínští oligarchové v době, kdy je země zasypávána bombami, velmi významně mlčí. Tam, kde jí Rusové nezabránili, ve jménu vlastenectví pokračuje výroba. Dokud nedojde uvnitř lidového odporu k třídní polarizaci, není na pořadu dne vyzývat k vytváření brigád proletářských bojovníků za sociální revoluci. Takové výzvy mohou mít smysl jedině tehdy, když mají spodní společenské třídy vlastní politický plán a své vlastní ozbrojené struktury, které jsou politicky i vojensky odlišné od lidového odporu.

Ze všech těchto ohledů komunisté nezastávají pacifistickou interpretaci revolučního defétismu. Rozklad revolučního defétismu v pacifismus je dnes vyjádřen odmítnutím kritické podpory odporu s pomocí klasického prohlášení, že obě válčící strany jsou stejné. Tím, že komunistická levice, která vzešla z Komunistické internacionály, tuto linii aplikovala až na několik málo výjimek během druhé světové války, uzavřela se do svých malých kroužků, přeměnila se

v sekty a odstříhla se od jakýchkoli pokusů o proletářskou organizaci nezávislou na stalinistech a sociálních demokratech v hnutí odporu. Tato politika přispívá k politickému odzbrojení proletariátu a v rámci současné války v Ukrajině de facto ratifikuje ruskou politiku anexí a zkázy.

Komunisté stojí rovněž v opozici k „integrálním“ šířitelům míru. Ti vyzývají Spojené národy, jejichž předchůdkyni Ligu národů Lenin popisoval jako „doupě banditů“, aby se ujaly role zprostředkovatele mezi Ruskem a Ukrajinou, aby dosáhly okamžitého příměří. To by se rovnalo akceptaci anexe dobré čtvrtiny ukrajinského území. Takový výsledek by víceméně odpovídal řešení, které úskočně prosazují Putinovi neoficiální mluvčí Naftali Bennett, Recep Tayyip Erdoğan, Olaf Scholz a Emmanuel Macron, které si řezník z Moskvy zvolil za své privilegované partnery.

Dnes, stejně jako dříve, lze mír prosazovat jedině skrze rozvoj třídního boje, dokud nezpochybní diktaturu kapitálu a jeho států. Válka vývoj třídního boje samozřejmě ztěžuje. Stejně tak je otevřená diktatura pro třídní boj méně příznivým terénem než liberální demokracie. Komunisté se nicméně liší od upřímných demokratů, od těch, kdo usilují o mír, svou politikou, která označuje za kořen války, utrpení a ničení, které dopadá především na ovládané třídy, kapitalismus ve všech jeho státních formách, ať demokratických, nebo nedemokratických. Bojovat za mír, bojovat za něj konkrétně, tedy znamená, dnes jako vždy, podporovat všemi prostředky přeměnu kapitalistické války ve válku třídní.

V Ukrajině, tak jako všude jinde, kde propuknou kapitalistické ozbrojené konflikty, by bylo objektivně nejpriznivějším scénářem pokračování války, které by bylo přerušované díky ruským ztrátám, kdy by lidový odpor kompletně a definitivně převzal místo pravidelné ukrajinské armády. Realizace tohoto scénáře by dál oslabil umírající ukrajinský stát a vyvolala politickou krizi v Rusku, která je nepostradatelná pro přípravu opevnění pro odhodlaný a masivní protest proti státu. Realizace tohoto scénáře by navíc zvýšila rozpory uvnitř takzvaného „západního“ tábora a posloužila by jako odrazující příklad Pekingů, který se připravuje na anexi Tchaj-wanu.

**Brusel, Paříž, Praha, 10. března 2022**

<sup>10</sup> Existují ovšem i zprávy o tom, že se ukrajinské síly snaží zaměřovat speciálně na logistiku sil invaze. Viz:

<https://www.ilfoglio.it/esteri/2022/03/10/news/come-fanno-gli-ucraini-a-sapere-dove-passano-i-convogli-russi-dei-rifornimenti-3791218/>